

ТОРГОВЕЛЬНА ЛОГІСТИКА – ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОЗДРІБНОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** Розглянуто основні принципи торговельної логістики як частини економічної науки та галузі діяльності, спрямованої на раціоналізацію процесу просування товарів. Проведено дослідження впровадження логістичної концепції, її впливу на покращення показників прибутку і конкурентоспроможності роздрібного торговельного підприємства. Здійснено аналіз взаємозв'язку економічних показників торгової діяльності підприємства з логістичною політикою збуту.*

Ключові слова: роздрібне торговельне підприємство, бізнес, торговельна логістика, стратегія розвитку, конкурентоспроможність, рух товару.

N. Tiagunova, O. Vechirko

TRADE LOGISTICS – THE BASIS OF COMPETITIVENESS OF RETAIL TRADE ENTERPRISE

***Abstract.** The basic principles of trade logistics as a part of economic science and sphere of activities aimed at rationalization of process of promoting of products were considered. A study of the introduction of the logistics concept and its impact on the improvement of profit and competitiveness indicators of retail trade enterprise was implemented. The relationship between economic indicators of trading activities of the enterprise and its logistics policy of sales was analyzed.*

Keywords: retail trade enterprise, business, trade logistics, strategy of development, competitiveness, flow of goods.

1. Вступ

Всім відомо, що на сьогоднішній момент українська економіка функціонує в умовах ринку. Кожне торговельне підприємство веде самостійну політику, тим самим несучи відповідальність за свою діяльність та її результати. Процес модифікації організаційних структур управління, конкретних форм і методів керівництва торговельними операціями, по суті, вже розпочався і розвивається за рядом конкретних напрямків. В якості основних із них можна вважати повернення до принципів управління матеріальними потоками, базованими на логістичній концепції.

В останні роки спостерігається значне поширення використання торговельної логістики в господарській діяльності роздрібних торговельних підприємств, що пояснюється у першу чергу необхідністю скорочення часових інтервалів у процесі товаропросування, зниженням звенності та поліпшенням умов праці. Виходячи з цього, торговельна логістика направлена на оптимізацію товарних залишків, а у ряді випадків взагалі відмовлення від їх використання, що безпосередньо прискорює процес одержання інформації, зниження обсягів витрат та дозволяє підвищити рівень сервісу.

Аналізуючи останні дослідження в галузі торговельної логістики, більшість вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних, сходяться на одній думці – остання тісно пов'язана з активною ринковою стратегією та спрямована на найбільш повне задоволен-

ня потреб споживачів. Слід відзначити роботи в галузі торговельної логістики таких вчених, як А. М. Гаджинський [1], М. П. Гордон [2], А. Г. Кальченко [3], Ю. М. Неруш [4], О. М. Азарян, В. Н. Амітан, Л. В. Балабанова, Джеймс Р. Сток та Дуглас М. Праці цих авторів направлені на визначення ролі та ефективності впровадження логістичних підходів до здійснення операцій із доведення товарів та послуг до кінцевого споживача.

Розглядаючи великий внесок вітчизняних і зарубіжних вчених у дослідження процесів впровадження торговельної логістики в підприємствах, слід звернути увагу на практичну відсутність аналізів зв'язку торговельної логістики з усіма галузями економічної діяльності та її впливу на покращення загального положення торговельної фірми на ринку товарів та послуг.

У зарубіжній літературі поняття торговельної логістики найчастіше трактується досить вузько – як процес управління рухом і зберіганням сировини, компонентів і готової продукції в господарському обороті з моменту сплати грошей постачальникам до моменту отримання грошей за продукцію від кінцевого споживача.

У вітчизняній літературі поняття логістики трактується більш різноманітно. Торговельна логістика сприймається як наукова діяльність, що базується на плануванні, контролі та управлінні транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, що про-

водяться в процесі доведення товарів і послуг від виробничих підприємств до кінцевого споживача.

В останні кілька років в Україні спостерігається велике зростання інтересу до логістики як з боку організацій бізнесу, так і урядових інститутів. Швидко зростає число компаній, які мають виділені організаційні структури управління логістикою – різноманітні служби, відділи, дирекції, департаменти логістики. Як результат, для багатьох торговельних підприємств, які впроваджують у своїй діяльності концепцію торговельної логістики, стає характерною побудова послідовної, узгодженої стратегічної схеми, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни і спрямованість запитів споживачів і максимально реалізовувати сильні сторони торгового підприємства.

З позицій бізнесу логістика повинна підтримувати реалізацію корпоративної стратегії компанії з оптимальними витратами матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних, енергетичних та інших видів ресурсів. Таким чином, логістика повинна бути стратегічною платформою підтримки бізнесу фірми за рахунок прийняття раціональних управлінських рішень, базованих на правильному виборі логістичних стратегій, концепцій, систем і технологій, правильної організації логістичної діяльності (логістичного процесу) в компанії.

Успішне функціонування торгової логістики в роздрібному торговельному підприємстві виражається в планомірному збільшенні прибутку організації і загальному підвищенні ефективності її роботи. Для цих цілей торгова логістика передбачає вирішення найважливіших приватних завдань, таких як:

- найбільш оптимальний вибір постачальників і посередників із урахуванням критеріїв їх вагомості;
- розрахунок та вибір оптимальних маршрутів і видів транспорту для перевезення товару з метою зниження витрат;
- скорочення часу знаходження товарів у дорозі завдяки оптимізації маршрутизації;
- здійснення правильної організації приймання, розвантаження і складування товару;
- розрахунок та визначення оптимальної кількості та найбільш вигідного місця розташування складських приміщень, їх ємності та облаштування;
- здійснення робіт із скорочення обсягів і часу зберігання товарних запасів, їх своєчасне оновлення;
- вибір оптимального місця розташування й організація ефективної роботи торгового підприємства з урахуванням таких показників, як склад і особливості торговельних просторів, населеність району, наявність магістралі та ін.;
- підвищення рівня обслуговування, передпродажне і післяпродажне обслуговування клієнтів.

Торгова логістика виконує одночасно декілька найважливіших функцій на підприємстві: організацію системи управління всіма ресурсами підприємства, координацію дій усіх учасників логістичного процесу, забезпечує значну економію ресурсів і мінімізацію витрат.

Істотною умовою можливості логістичної орга-

нізації торгівлі є науково-технічний прогрес, під яким розуміють відповідні соціально-економічні завдання торгівлі, вдосконалення її матеріально-технічної бази, впровадження і широке використання в торговельних підприємствах прогресивних технологічних процесів, а також підвищення готовності до цих процесів.

Торговельна логістика, хоч і є підсистемою в загальній логістичній системі, сама інтегрує декілька функціональних областей, зокрема закупівельну або заготівельну (постачальну), транспортну та розподільчу (збутову).

Закупівельна логістика в роздрібній торгівлі являє собою управління матеріальними потоками в процесі забезпечення суб'єктів підприємництва матеріальними ресурсами.

Основу економічної ефективності закупівельної логістики складають пошук і закупівля необхідних матеріальних ресурсів потрібної якості за мінімальними цінами.

Значення транспортної логістики полягає в організації переміщення матеріального потоку транспортом загального користування, виходячи з пріоритетних критеріїв економічних суб'єктів ринку (вантажовласників). У зв'язку з цим ініціатором логістичного процесу, а отже і вибору того або іншого виду транспорту, є саме вантажовласник (як правило, вантажовідправник), що знаходиться на початку логістичного ланцюга (ланцюжки постачання), чи у разі необхідності посередницькі транспортні організації, які беруть безпосередню участь у процесі товароруку.

Логістика розподілу чи збутова логістика є невід'ємною частиною загальної логістичної системи, яка забезпечує найбільш ефективну організацію розподілу продукції між торговельними підприємствами, що працюють у системі, та охоплює весь ланцюг ринкової системи розподілу: маркетинг, транспортування, складування та ін.

Основні переваги від включення логістики в основну стратегію і планування можна бачити на прикладі застосування деякими торговельними підприємствами логістичних систем, що дозволяють здійснювати раціональний розподіл товарів між філіями. Таке положення характерне для більшості крупних торговельних мереж, таких як «АТБ», «Фуршет» та ін., для яких властиве застосування розподільчої логістики та інформаційних систем та впровадження концепції логістики.

Одним із основних методологічних принципів логістичної концепції, яка застосовується у великих торговельних мережах, є системний підхід – методологія наукового пізнання, в основу якої покладено розгляд об'єктів як систем, що дозволяє побачити досліджуваній об'єкт як комплекс взаємопов'язаних підсистем, об'єднаних спільною метою, розкрити його інтегративні властивості, а також внутрішні та зовнішні зв'язки.

Аналіз основних положень концепції торговельної логістики роздрібних торговельних підприємств наведений у таблиці 1.

Характеристика концепції положень торговельної логістики роздрібних підприємств

Положення	Торговельна логістика як наука	Логістизація матеріалопотоку
Концепція	Наукова діяльність, яка базується на формуванні ефективних відносин щодо руху матеріальних потоків на основі просторово-часової збалансованості з метою забезпечення найбільш сприятливих умов для реалізації продукції кінцевому споживачеві	Формування оптимальних поточкових процесів та формування товарних запасів на основі логістичного підходу
Методологічна основа	Модель взаємозв'язків організаційно-економічних процесів, яка забезпечує утворення логістичних потоків, систем і ланцюгів	Логістичний підхід, базований на загальній теорії систем, плануванні, дослідженні операцій, інформативності та інтеграції
Об'єкт	Матеріалопотік, товарні запаси, складські операції	Методи й засоби формування просторово-часової послідовності процесів, що утворюють логістичні ланцюги та системи
Предмет	Наскрізна оптимізація процесів, які утворюють потоки матеріальних і нематеріальних ресурсів	Сукупність способів оптимізації економічного розвитку торговельних підприємств як конституюючих елементів усіх ієрархічних рівнів
Мета	Раціоналізація та вдосконалення комерційних відносин щодо формування оптимальних потоків матеріальних ресурсів та збільшення обсягів продажу	Мінімізація сукупних витрат і максимізація прибутку суб'єктів підприємництва, об'єднаних логістичними системами і ланцюгами

Концепція логістики являє собою систему поглядів на раціоналізацію господарської діяльності шляхом оптимізації матеріальних потоків. Сучасний стан логістики багато в чому визначається бурхливим розвитком і впровадженням в усі сфери інформаційно-комп'ютерних технологій. Реалізація більшості логістичних концепцій і систем була б неможливою без використання швидкодіючих комп'ютерів, локальних обчислювальних мереж, телекомунікаційних систем та інформаційно-програмного забезпечення.

Значення інформаційного забезпечення логістичного процесу настільки важливе, що багато фахівців виділяють особливу інформаційну логістику, яка має самостійне значення в бізнесі та управлінні інформаційними потоками і ресурсами.

Логістизація розглядається як цілеспрямований процес запровадження логістичного підходу до організаційно-економічної діяльності роздрібних торговельних підприємств як конституюючих елементів економіки області, регіону, країни. Логістичний підхід до організації торговельної діяльності ґрунтується на системній комплексності економічних процесів, передбачає їхню ефективну інтеграцію і створення логістичних систем і ланцюгів. Він охоплює комплекс принципів оптимізації поточкових процесів і матеріалопотоків.

Основна концепція побудови логістичної системи управління повинна полягати в розвитку і реалізації логістичних функцій як єдиного комплексу функцій; у здійсненні них всіма структурними утвореннями, пов'язаними з товаропросуванням; у забезпеченні економії сумарних витрат на переміщення, зберігання й утримання запасів продукції. При цьому повинні бути враховані такі вимоги логістики:

- поставка всіх матеріалів у відповідній кількості, якості й асортименті до моменту місця споживання;
- заміна політики продажу вироблених товарів політикою виробництва товарів, що продаються;
- скорочення виробничих циклів через системну оптимізацію процесів;
- оптимізація технології та техніки складування, транспортування, пакування;

- управління загальними логістичними витратами для їх мінімізації;

- виконання всіх замовлень та запитів із вищою якістю і в мінімальні строки.

Для більшості роздрібних торговельних підприємств України, які впроваджують логістичні системи з метою оптимізації товаропостачання та формування товарних запасів, збільшення обсягів продажу та підвищення рівня прибутку, характерне поширене застосування закупівельної та збутової логістики.

Для цього автором статті був проведений порівняльний аналіз деяких економічних показників роздрібних торговельних підприємств, що працюють у системному зв'язку і застосовують логістичні операції у практиці, та підприємств, в яких логістичні підходи до товаропостачання та збуту не застосовуються. Отримані дані представлені в таблиці 2.

За умови впровадження у торговельній діяльності логістичних підходів до формування товарних запасів та збуту продукції торговельне підприємство має кілька переваг, які полягають у збільшенні швидкості оборотності й стійкості асортименту продукції, зниженні обсягів складських площ та підвищенні рівня централізації. Для більшості торговельних підприємств, в яких використовується торговельна логістика, характерні такі риси, як привабливість серед потенційних покупців завдяки низькому рівню цін, широті та стійкості асортименту товарів, його оновлюваності.

Як показав аналіз, для більшості роздрібних торговельних підприємств закупівельна та збутова логістика дає можливість знизити рівень витрат на обслуговування асортименту товарів – відпадає необхідність у забезпеченні великих площ складських приміщень, централізація завою товарів забезпечує скорочення витрат на транспортування, інформаційні ресурси дають можливість найбільш чітко визначити рівень попиту для збільшення привабливості підприємства. Важливе і збільшення якості обслуговування покупців за рахунок своєчасного і повного формування асортименту товарів.

Залежність економічних показників від впровадження торговельної логістики

Показник	Роздрібне торговельне підприємство з впровадженою системою логістики	Роздрібне торговельне підприємство, в якому відсутня логістична система
Середній рівень оборотності товарних запасів, дні	15	24
Коефіцієнт централізації	0,85	0,67
Середній рівень звенності, шт.	3	4
Коефіцієнт використання складських приміщень	0,57	0,68
Коефіцієнт покриття	0,88	0,81
Коефіцієнт стійкості асортименту	0,92	0,81
Рівень рентабельності продаж, %	8,0-11,0	6,5-7,0

Отже, можна сказати, що задіяна логістична система є засобом управління торговельними процесами, які спрямовані на максимальне прискорення оборотних фондів і на максимальне використання потенціалу ефективності у сфері обігу.

Логістика і стратегія підприємства перебувають у складному взаємозв'язку, який слід враховувати при визначенні стратегії підприємства і при інвестуванні в логістику. Визначаючи стратегію підприємства, часто потрібно здійснити переорієнтацію процесу реалізації з метою максимального завантаження наявних потужностей з огляду на потреби і вимоги ринку.

Впровадження концепції торговельної логістики на підприємстві може дати такі реальні результати:

- скорочення кількості продажу, “втраченого” за відсутності запасів необхідних товарів, завдяки більш точному розміщенню їх запасів і контролю за ними, чим досягається подвійна вигода: збільшується обсяг продажу і підвищується рівень обслуговування споживача;

- створюється логістична система, яка спроможна швидко реагувати на ринкові зміни і здатна забезпечити скорочення “циклу обслуговування споживачів” через скорочення запасів у них;

- ефективні в застосуванні методи “фізичного розподілу”, що дають істотну економію витрат;

- вдало спроектована логістична система сприяє зміцненню зв'язків постачальника зі споживачем;

- впровадження ефективної логістичної системи дозволяє підприємству більш успішно і прибутково конкурувати на окремих ринках.

Досвід свідчить, що логістику (в тому числі і торговельну) на сучасному етапі слід розглядати як ключовий елемент конкурентної ринкової стратегії підприємства, як первинну діяльність із забезпечення конкурентних переваг [5].

Застосування логістичних систем вимагає наявності стійких господарських зв'язків між учасниками руху товару. Лише у постійних партнерів по бізнесу виникає необхідність використовувати прозорість систем обліку витрат, з'являється можливість розробки і застосування узгоджених технологій переробки вантажів та інформації.

2. Висновки

У торговельній логістиці все взаємопов'язане: технологія товаропостачання та збут продукції, матеріально-технічна база та мотивація персоналу. Будь-які відхилення від норми та недогляди на якомусь із етапів товарного руху можуть спричинити збої в роботі підприємства у цілому. Тому необхідно мати чималий досвід та кваліфікований пер-

сонал, завдяки чому є ймовірність найбільш ефективно працювати на ринку товарів та послуг при умові зниження рівня затрат, підвищення якості обслуговування кінцевого споживача та отримання підприємством найбільшого рівня прибутку.

Торговельна логістика на сучасному етапі економіки – це сфера діяльності, яка об'єднує комплекси технічних засобів, дій (операцій, робіт, процесів) та методичних правил, спрямованих на ефективне планування, організацію, реалізацію (фізичне здійснення) та управління матеріальними потоками.

Управління логістикою підприємства торгівлі може бути ефективним, якщо здійснюється неперервний оперативний контроль за об'єктом управління, базований на постійному збиранні, аналізі й перетворенні інформації про нього.

Враховуючи той факт, що діяльність підприємств роздрібної торгівлі із задоволення потреб населення та досягнення власних економічних результатів пов'язана з необхідністю доведення відповідних товарних ресурсів у найбільш прийнятному обсягу та якості, ця діяльність, по суті, знаходиться у безперервному зв'язку з торговельною логістикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаджинский А. М. Логистика : учебник / Гаджинский А. М. – [2-е изд.]. – М. : Информ.-внедренческий центр “Маркетинг”, 1999. – 228 с.
2. Гордон М. П. Логистика товародвижения / Гордон М. П., Карнаухов С. Б. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1999. – 208 с.
3. Кальченко А. Г. Логистика : навч. посібник / Кальченко А. Г. – К. : КНЕУ, 2000. – 148 с.
4. Неруш Ю. М. Коммерческая логистика : учебник / Неруш Ю. М. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 271 с.
5. Гой І. В. Логістика у системі стратегічного управління підприємства / Гой І. В. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – №4, Т. 1. – 160 с.